

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерства образования и науки Республики Дагестан

МКУ "УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ" МУНИЦИПАЛЬНОГО

ОБРАЗОВАНИЯ "ХАСАВЮРТОВСКОГО РАЙОНА"

МКОУ "Генжеаульская СОШ им.М.М.Зумаева"

РАССМОТРЕНО

На заседании ШМО

Темиртдинова С.А.

Протокол №1
от «27» 08 2024г.

СОГЛАСОВАНО

директора по

Шихмурзаева Г.К.

Протокол №1
от «27» 08 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Махтисев А.С.

Приказ №652
от «30» 08 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном (кумыкском) языке»

для обучающихся 3 класса

с.Генжеаул 2024-2025

с.Генжеаул 2024-2025

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу школалар учун яратылгъан къумукъ адабиятдан уългюлю программа Федерал пачалыкъ билим берив стандартны (ФГОС-ну) аслу умуми билим

берив программасыны талапларына кюрчюленип тизилген. Шо стандартларда

муаллимлени ишинде янгы педагогика къайдаланы къоллав масъалалары, охув-

чуланы хас айрылыкълары, оланы чагъы, билим ва оъсюв даражалары, гъалиги

жамият яшавуну талаплары, милли школаланы ишини бай сынавлары ва илму-

ахтарыв ишлер гёз алгъа тутулгъан.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар жамият къуллугъун кюте: олар миллетибизни менлигин сакълай, ана тилде гъакълашыв, къатнашыв чараланы кюте-

генден къайры да, халкъны маданият байлыгъын артдыра, пикир этив мер-

дешлерин камиллешдире. Программагъа гёре охув дарсларда яшлагъа белгили

билимлени, бажарывлукъланы берив булан бирче, оланы умуми оъсювюне кё-

мек этив гёз алгъа тутулгъан. Шу муратланы яшавгъа чыгъармакъ учун яшланы

бары да затдан алдын текстни тюз англап, чалт, чебер охумагъа ва китап булан

ишлемеге уйретме тюше.

Башлапгъы класларда яшланы охувгъа уйретивню аслу борчлары

шулардыр:

- текстни англап уйренивню кюрчюсюнде тюз ва чалт охув мердешлерин яратмакъ;

- билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп болагъан этмек ва оланы пикир этив мердешлерин теренлешдирмек, сёз хазнасын арт-

дырмакъ;

- - яшларда тергевлюкню, ишге гъаваслыкъны, охувда озбашына ишлемге бажарагъанлыкъны тувдурмакъ ва оланы кылыкъ (эстетика) якъдан тарбияла-

макъ;

- тюрлю чебер текстлер булан ишлемге болагъан бажарывлукъланы яратмакъ; охувгъа, билим алывгъа иштагълыгъын артдырмакъ;

- чебер асарланы охуйгъанда тюрлю гыслени яратма, яшланы сёзге эстетика якъдан янашма, чебер асарланы маънасын англама уйретмек;

- яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип сейлемеге ва язмагъа

уыйретмек;

- чебер адабитны кюрчюсюнде кърдашлыкъ, дослукъ, тюзлюк яхшы

кылыкълардан экенлигин беклешдирмек;

- чебер адабиятны кюрчюсюнде яшланы оз ватаныны, халкыны маданиятына бакъган сюююн артдырыв;

- тюрю чебер текстлер булан ишлеме болаган бажарывлукъланы яратмакъ; охувга, билим алывга иштагылыгын артдырмакъ;

- чебер асарланы охуйганда тюрю гыслени яратма, яшланы сезге эстетика якъдан янашма, чебер асарланы маънасын англама уыйретмек

- чебер адабитны кюрчюсюнде кърдашлыкъ, дослукъ, тюзлюк яхшы кылыкълардан экенлигин беклешдирмек;

- чебер адабиятны кюрчюсюнде яшланы оз ватаныны, халкыны маданиятына бакъган сюююн артдырыв.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар охувчуланы тилин оьсдюрювде, оланы тилин бай этивде, яшланы тил культурасын ва сейлев имканлыкъларын артды-

рывда аслу кюрчулеринден бири болуп токътай.

Адабият охув предмет гысапда уыйретив масъаладан кайры, тарбиялавчу масъаланы да кюте.

Текслени охуйганда гыслени (сююнч, тамаша болув, кайгырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулган гесекге оьзюню кяраравун да айтып билмеге герек.

Адабиятны курсунда яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ авуз яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола.

Шону натижасында эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген

материал табиятны, жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыгъын англа-

магъа ва уйренмеге кѐмек эте.

Башлапгъы класларда ана тилни уйретив тилни гъакъындагъы илмугъа ва тил оьсдюрювге бакъгъан якъда биринчи абат гысаплана. Ана тил дарслар

оьзге охув предметлер, айры алгъанда охув дарслар булан тыгъыс байлавлукъда

юрютюлме герек.

Уьлгюлю программа муаллимлеге шулай имканлыкълар бережек:

1) башлапгъы класлар учунгъу Федерал билим берив стандартларда гѐрсетилген метапредметлик, энчилик ва предметлик гъасиллеге етишмеге кѐ-

мек этежек;

2) «Къумукъ тил» предметни планлашдырылгъан гъасиллерини къурулушун, ону ичделигин ичделигин учунгъу йыллагъа ва сагъатлагъа гѐре бѐлюп

Федерал билим берив стандартлагъа, башлапгъы класлар учун онгарылгъан

Уългюлю аслу билим программасына ва Уългюлю тарбиялав программагъа гёре

гелишдирме кёмек этежек;

3) гъар класда болмагъа герек тематика планланы камиллешдирмеге, дарсларда юрюлмеге герек тюрлю-тюрлю ишлени теренлешдирмеге кёмек этежек.

Программада охув предмет башлапгъы класларда гёрсетилген планлашдырылгъан гъасиллери (энчили, метапредметли ва предметли) не муратлар-

да уыйренилме гереги гёрсетилген. Энчили ва метапредметли гъасиллер адат-

лангъан методика къайдаларда ва ана тилни уыйренегенде огъар хас болагъан

метод къайдалагъа гёре берилген. Программаны предметли планлашдырылгъан

гъасиллери йыллагъа гёре берилген.

Программада охув материал класлагъа гёре пайлангъан, темаланы гезиги, оланы уыйренегенде предметни ичделигине ва яшланы психология айрылыкъларын, оланы чагъын гысапгъа алып сагъатланы къадары да берилген.

Программа учителни яратывчулукъ сиптечилигин кемитмей, огъар программаны аслу ичделигин сакълап, тюрлю-тюрлю метод ёлланы къолламагъа

имканлыкъ бере.

Курсну умуми характеристикасы

Охув курсну кѳумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени

вакиллери яратгъан чебер асарланы кѳуршай. Яшлар башлапгъы класларда ин-

че саниятны асарлары гъисапда халкъ авуз яратывчулугъу ва адабиятны чебер

асарлары булан таныш бола.

Адабиятны курсундан программа шулай затланы гѳз алгъа тута:

- Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы.
- Текстни тюрлюлерини уьстюнде иш гѳрюв.
- Чебер асарланы уьстюнде ишлев.
- Охума герекли асарлар. Охув культурасы.

Биринчилей «Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы» деген бѳлюкде

сѳйлев, охув, языв мердешлени беклешдирмек учун авуз тилни языв тилден

айырып бажарма тюше. Тил культурасына гѳре яшлар тюз ва таъсирли сѳйлеп

бажарма герек. Шолай сѳйлеп билмек учун тилни токъташгъан языв ва сѳйлев

къайдаларындан тайышмай сѳйлеме ва язмагъа билме герек.

Программаны талапларына гѳре 1- 4 класларда бары да охув дарсларда

тюз, чалт, англап, чебер охув мердешлер болдурула. Шо муратны яшавгъа

чыгъармакъ учун тюрлю асарланы охума, гъар заман оланы уьстюнде ишлеме

тюше.

Биринчи класда яшлар англап, тюз, бувунлагъа гёре охумагъа уьйрене.

Шо класда яшлар текстге гёре, муаллим береген соравлагъа гёре гиччи текстле-

ни хабарлайлар. Текст булан юрюлеген бары да иш муаллим булан бирче этиле.

Биринчи класны ахырына бир минутда 20-25 сёз охума герек.

Экинчи класны охувчулары сав сёзлени бувунлагъа бёлмей охуп бажармагъа герек. Охума къыйын сёзлер буса бувунлагъа гёре охула. Экинчи клас-

ны ахырына бир минутда 30-40 сёз охума герек.

Уьчюнчю класда охувчулар, сав сёзлер булан паузаланы ва логика ургъуланы сакълап, текстлени охуйгъанда гъислени (сююнч, тамаша болув, къайгырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулгъан гесекге оьзюнчю къаравун да ай-

тып билмеге герек. Уьчюнчю класны ахырына бир минутда 50-60 сёз охума ге-

рек.

Дёртюнчю класны ахырында охувчулар англап, чалт ва аян кюйде охуп

билеген мердешлеге ес болалар. Охувчу IV-нчю класны ахырында бир минутда

90 сёзню охуп болмагъа герек.

Адабият дарсларда диалог, монолог кърма бажарывлукъ, тюрлю текстлер булан, озбашына охув китап булан ишлев мердешлер яратыла, сё-

злюклерден, тюрлю справочниклерден тарыкълы болагъан информацияны тап-

ма уърене.

Охув дарсларда яшланы сёлев тили оьсе, шо саялы программада яшланы сёз хазнасын жанландырагъан ва байлашдырагъан, сонг да байлавлу сёлевню

болдурагъан чалышывгъа айрыча ер гёрсетиле.

Программада охув мердешлерин оьсдюрювге аслу тергев бериле. Охув дасларда текстлени маъналы гесеклеге бёлме уъретме, хабарлав, суратлав, пи-

кирлешив сочинениелер ва изложениелер языла.

Программада текстни чебер охума ва ону тюрлюлерин айырыв мердешлер яратывгъа тергев бериле. Текстге гёре план къруп, ону маъналы гесек-

леге бёлуп, гъар гесекге баш салып бажармакъ. Текстни савлай яда айры маъналы гесеклеге гёре хабар этип бажармакъ. Текстни аслу маънасын башы

булан урушдурмакъ. Охулгъан текстни тюрлюлерин айырып бажармакъ: ха-

барлав, суратлав, пикирлешив. Охувчу текстге оъз къаравун айтып, багъа берип

текстлени хабарын оъзбашына айтып, тынч план къуруп, толу ва къысгъартып,

текстни маънасын хабарлап бажармагъа герек. Илму ва чебер текстлени бири -

биринден айырып, башгъалыкъларын гёрсетип бажарма герек.

Программада чебер асарланы уъстюнде ишлевге айры тергев бериле.

Охувчуланы жамият-политика англавларын генглешдиреген чебер ва публици-

стика асарлар, язывчуланы сайламлы ва авуз яратывчулугъуну асарлары охула.

Охувчулар адабият текстлени аслу журалары булан ва оланы башгъалыкълары

булан таныш болалар. Олар текстни маъналы гесеклеге бёлмеге, аслу пикруну

тапмагъа, баш маънаны экинчи даражалыдан айырмагъа текстни планын этме-

ге, оъзю охугъан затгъа багъа бермеге уыйренелер: яшланы сёзлюк хазнасын

генглешдилив, мугъкамлашдырыв ва жанландырыв иш узатыла.

Программада охума герекли асарлагъа ва охув культурасына тергев бериле. Бу бёлюкде тюрлю - тюрлю текстлени, тюрлю жанрларда язылгъан асарла-

ны охув къайдалар гёз алгъа тутула. Охума герекли асарлагъа къумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени вакиллери яратгъан чебер асарлары

гирме тюше. Ондан къайры охув курсу илму макъалаланы гёз алгъа тута.

Яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш болма герек. Пограммагъа гёре яшлар

адабият асарланы бары да жураларын билме тюше: ёммакълар, шиърулар, ха-

барлар, айтывлар, чечеген ёмакълар ва ш. б .

Булай тематика яшлагъа ювукъ кылыкъны гъакъындагъы асарлар кёп ерни ала. Ватанны, паракатлыкъны ва дослукъну, яшланы яшаву ва ишлери,

адамланы яшаву ва загъматы гъакъындагъы яшланы англавлары кёп къадарда

генглеше. Яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола. Шону натижасында

эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген материал табиятны,

жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыгъын англамагъа ва уьйренмеге кё-

мек эте, охувчуланы тил культурасы арта.

КЪУМУКЪ АДАБИЯТГЪА УЬЙРЕТИВНИ ИЧДЕЛИГИ

1-нчи сентябр — билимлени гюню

(1 сентября — День знаний)

Абусупьян Акаев. Ана тилинден балагъа (Ребенку материнским языком).

Анвар Гъажиев. Ана тил (Родной язык).

Яй ва гюз (Лето и осень)

Алимпаша Салаватов. Яйда гюн (Весенний день). Гъ. Анвар. ЯВ-

ЯВ!(Лей-лей). Ибрагъим Керимов. Къарлыгъачланы къувуну (Тревога ласто-

чек). Шейит-Ханум Алишева. Неге тугюл (Потому что). Аتكъай. Тюзню тангы

(Утро на равнине). Гъайбулла Давутов. Элдарны елкенли булуту (Облачный па-

рус Эльдара). Казим Казимов. Бир яз гюню (Один весенний день). Казим Казимов.

Сентябр ай (Месяц сентябрь). Микайыл Абуков. Гюз (Осень). Нюрбек Ас-

керов. Гюзде (Осенью). Магъаммат Атабаев. Гиччи къатарбаш (Маленький сорвиголова).

Ата. Ана. Ана тил

(Отец. Мать. Родной язык)

Абусупьян Акаев. Бир хабар (Один рассказ) Бадрутдин Магъамматов.

Ананы ёраву (Пожелание матери). Магьамматсолтан Ягьияев. Абам
тувгъан

гюн (День рождения бабушки). Акъай Акъаев. Ата. Ана (Отец. Мать).
Умукюр-

сюн Мантаева. Кёсени малы гёз алдында яхшы (Имущество
безбородого лучше,

чтобы оно было перед глазами) Магьаммат Атабаев. Паркда (В
парке).

Магьаммат Къадыров. Аналар (Матери). Магьаммат Къадыров.
Анасына

къыйын болгъанда. (Когда матери трудно). Патимат Абдулкеримова.
Гёзьяшлар

Слёзы. Изамит Асеков. Сагъа тил ким уйретди? Тебя кто научил
языку? Къай-

сын Къулиев. Ана тилим. Магьамматамин Акъмурзаев. Не татлидир
ана тил!

Ибрагъим Керимов. Сёзлени сырлары (Тайны слов). Ибрагъим
Керимов.

Дюнъяда нече тил бар? (Сколько языков в мире? Ибрагъим Керимов.
«Алтын

топ» («Золотой мяч»)

Табиатны якъламакъ — ватанны якъламакъ

(Защита природы — защита отечества)

Шарип Албериев. Рагъмулу юрек (Доброе сердце) Акъай Акъаев.
Дарс

(Урок). Магьамматбек Османов. Агъачлыкъда емиш бав (Сад в лесу).
Магьам-

мат Атабаев. ЧАЙКА (Чарлакъкъуш). Мустапа Гьусейнов. Эсги уя
(Старое

гнездо). Гьайбулла Давутов. Бишев ва торгъай бала. Кошка и детеныш
жаво-

ронка. Агьмат Жачаев. Гечип къой! Сиз билемисиз? (Знаете ли Вы?)
Яшланы

яшаву (Жизнь детей). Магьаммат Атабаев. Пионерлени йыры (Песня
пионе-

ров). Агьмат Устарханов. Гишини югени (Чужая уздечка). Гь. Анвар.
Чыргъаны

хабары, шёшгени иши (Рассказ о лезвии плуга и делах сабли).
Алимпаша Сала-

ватов. Кёк кёкюрев (Гром). Магьаммат Атабаев. Гёрюнмейген дев
(Невидимый

великан). Бийсолтан Гьажимуратов. Лайла ва къапуста (Лайла и
капуста)

Вагьит Атаев. Осьюмлюклени «тили» («Язык» растений). Гьайбулла
Давутов.

15

Бал этеген жибин (Медоносная пчела). Агьмат Жачаев. Баш аврув
(Головная

боль). Магьмут Сатиев. Дарслардан сонг (После уроков). Акъай
Акъаев. Бишей

ва сүтей (Котенок и молочко).

Парахатлыкъ ва къурдашлыкъ

(Мир и дружба)

Магъаммат Атабаев. ДЮНЬЯНЫ ЯШЛАРЫ (Дети земли) Магъаммат

Атабаев. Парахатлыкъны гёгюрчюню (Голубь мира). Магъаммат

Атабаев. Акъ

турналар (Белые журавли). Юнус Алимханов. Герти къурдашлар

(Настоящие

друзья). Агъмат Жачаев. Сапар чыкъгъанда (В путешествии). Камил

Султанов.

Аминат да, алев де (Аминат и Алев). Алимсолтпан Къалсынов.

Тамаша ябушув

(Удивительная борьба). Супиянат Мамаева. Гюнню сураты (Рисунок

солнца).

Къыш (Зима)

Шарип Албериев. Къыш эртени (Зимнее утро). Магъмут Сатиев. Чана

та-

булгъан кюй. (О том, как санка нашлась). Анвар Гъамитов. Ана.

(Мать). Миха-

ил Пришвин. Къарда яшынагъан къушлар. (Птицы, которые прячутся в снег).

Шейит-Ханум Алишева. Къарапай уя тилей. Шарип Албериев.

Гъайбулланы

гылласы. (Хитрость Хайбуллы). Сиз билемисиз? (Знаете ли вы?)
Озюбюзню

тергейик ва нечик натижалагъа етишгеникни кыйматлайыкъ

Ватанны якълавда (На защите отечества)

Агъмат Жачаев. Батырлар (Герои). Ибрагъим Керимов. Ватан учун(За
Ро-

дину). Ибрагъим Керимов. Игитни алтын юлдузу (Золотая звезда
героя). Иб-

рагъим Керимов. Гюржюлю кызардашым (Моя грузинская сестра).
Анвар

Гъамитов. Уьч орден (Три звезды). Рашит Рашитов. Биринчи кагъыз
(Первое

письмо)

Язбаш (Весна)

Камил Султанов. Язбашны тавушлары (Голоса весны). Алимпаша
Сала-

ватов. Къой-къозуну сюемен (Люблю овец). Аتكъай. Эндирей
агъачлыкда(В

эндиреевском лесу). Акъай Акъаев. Къуванч (Радость). Магъаммат
Хангишиев.

Тёл тюшюв (Время окота). Микайыл Абуков. Язбаш. Шейит-Ханум
Алишева.

Тангда (Ранним утром) Набиюлла Магъамматов. Гюн, чыкъ, гюн,
чыкъ! (Взой-

ди солнце, взойди солнце). Набиюлла Магьамматов. Кирпи (Ёжик).

Адат. Къылыкъ. Тарбия. (Обычаи. Традиции. Воспитание)

Абусупьян Акаев. Юз элли суаллы маликаны хабарларындан (Из ста
пя-

тидесяти рассказов с вопросами Малики). Земире
(Земире.Обрядовая песня ку-

мыков). Камал Абуков. Мен утдурдум (Я проиграл). Акъай Акъаев.
Той (Сва-

дьба). Ибрагъим Керимов. Къалач (Лепешка). Вагъит Атаев.
Сакинатгъа «беш!»

(Сакинат «пять»). Магьаммат Атабаев. Мени абайым тюгюл... (Не моя
бабуш-

ка). Шарапутдин Алюков. Татам ва алтын сагъат (Татам и золотые
часы).

Магьаммат Къадыров. Бети боялгъан мишик (Кошка-грязнуля).

Бизин ватаныбыз — Дагъыстан (Наша Родина — Дагестан)

Гь. Анвар. Къушлар неге сарнай (Почему птицы щебечут?) Аتكъай.
Дёрт

къойсувну анасы (Мать четырех койсу). М.-С. Ягъияев. Боранлы гюн
(Буран-

ный день). Магьаммат Атабаев. Къумукъ элим (Моя Родина). Шейит-
Ханум

Алишева. Бизин дослукъ (Наша дружба) Шейит-Ханум Алишева.
Кёклени

къарчыгъасы (Небесный сокол). Солтанбек Солтанбеков. Къурдашлар
(Друзья).

Агъмат Жачаев. Дагъыстаным (Мой Дагестан). Нуратдин Юсупов.
Цовкралы

къызъяш (Девочка из Цовкры). Муталиб Митаров. Дослукъ (Дружба).
Адилге-

рей Гъажиев. Алкъылыч — дюньяны чемпионларыны чемпиону
(Алкыч —

чемпион чемпионов мира). Оъз элингни уйрен. (Знай свою Родину).
Салигъ

Валиюллаев. Сарихум (Сарикум).

Бизин байрамлар (Наши праздники)

Навруз байрам. 1-нчи май — язбашны ва загъматны байрамы (1 Мая
—

день весны и труда). Шейит-Ханум Алишева. Май геле (Наступает
май). Анвар

Гъамитов. Яшлар ва май (Дети и май). 9-нчю май — Уъстюнлюкню
гюню. (1

Мая — День Победы). Гъ. Анвар. Бизин ал байракъ (Наш красный
флаг). Акъай

Акъаев. Очар (Годекан). Шарип Албериев. Сатылмайгъан дарман
(Лекарство,

которое не продается). Къурбанали Шамсутдинов. Ана (Мать). Янгы йыл (Но-

вый год). Гъайбулла Давутов. Янгы йыл гелегенде (Когда наступает Новый

год). Гъ. Анвар. Янгы йылны гечеси (Новогодняя ночь).

Халкъ авуз яратывчулугъу (Устное народное творчество)

Ёммакълар. Хангъа къазланы пайлагъан къалавну хабары (Рассказ о том,

как Калав делил гуся хану). Тюлкю ва къыртавукъ (Лиса и фазан). Тенг пайлав.

(Справедливый дележ). Рукъуят Устарханова. Рагъмулу къыз (Добродушная де-

вочка). Той сарынлар (Свадебные песни). Айтивлар, аталар сёзлери (Послови-

цы и поговорки). Чечеген ёммакълар (Загадки). Янгылтамчлар (Скороговорки).

Сёзлюк (Словарь).

Библиографическая культурасы (китапны уьстюнде ишлев, чебер асарла-

ны охувну пайдасы).

3-нчи класда «Къумукъ адабият» предметни уьйренив шулай универсал

охув гъаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гъаракатларын:

— проза ва шиъру къайдада язылгъан гиччирек текстлени охумакъ
(къыйматлавсуз);

— тюрлю жанрларда язылгъан авуз яратывчулукъ ва авторлу
асарланы

бир-биринден айырып билмек;

— текстни анализ этмеге уйренмек: текстни темасы, къайсы жанргъа
ги-

регени, агъвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, асарны игити,
ону кел-

пети, хасиятлары, текстни маънасына гёре соравлар салыв,
белгиленген эпи-

зодну текстден табыв;

17

— текстни планын тизмек, планны толумлашдырмакъ, гелиши
бузулгъан

планны тюзлемек;

— темасы бир, тек башгъа-башгъа жанрларда язылгъан асарланы тен-
глешдирмек, тематикасы башгъа, тек бир жанргъа гиреген текстлени
тен-

глешдирмек;

— текстни ахтармакъ: тюрлю-тюрлю жанрларда язылгъан асарлардан
су-

ратлав гесеклени тапмакъ (адамны, табиятны гёрюнюшюн
суратлайгъан, бир

затны безендиреген гесеклер);

— текстни темасын ва ону аслу маънасын тенглешдирив;

— текстлени тюрлюлерин тенглешдирив (хабарлав, суратлав ва ойлашыв

текстлер);

— уйренген англавланы (иеси, хабарлыкъ, экинчи даражалы уьюрлер,

тил гесим) оланы белгилери булан нисбатлашдырыв;

Аслу ахтарыв гъаракатлар:

— муаллимни кёмеклиги булан дарсны мурадын англатмакъ, текстни алышдырмакъ учун план къурмакъ;

— тил материалына тергев бере туруп оьзюню ёравларын айтмакъ;

— берилген плангъа гёре гиччирек илму-артарыв иш юрютмек (проект-

ный иш);

— текстни гъар тюрлюсюню хасиятлары ахтарып, гъасиллер чыгъармакъ,

гъасиллени далиллер гелтирип беклешдирмек;

— берилген бир ситуациягъа гёре, текстлени арасындан огъар лап да къыйышагъанын тапмакъ.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— текст (сёзлер булан берилеген), сурат (графика) ва авазлар булан бери-

леген маълуматланы тенглешдирмек;

— текстге суратлар сайлап жыймакъ, текстни темасына гёре суратлар бу-

лан нисбатлашдырмакъ;

— охув тапшурувгъа гёре библиотекадан китап сайламакъ; китапгъа ан-

нотация язмакъ);

Гъакълашыв универсал охув гъаракатлары:

— асарда суратланагъан гъаллагъа, асарны игитине оъзюню къаравун гёрсетмек муратда текстни тюрлю-тюрлю интонация булан охумакъ;

— асарда берилген агъвалатлагъа соравлар салмакъ, соравлагъа гёре ми-

саллар гелтирип бажармакъ;

— текстни хабар этип айтмакъ (полу кюйде, бетлерин алышдырып);

— шиъруну адамны кепине гелер йимик чебер охумакъ;

— берилген мисаллагъа ошатып, гиччирек хабарлар, ёммакълар тизмек;

— бирче этилген ишни гъасиллерин чыгъарып бажармакъ, гиччирек ил-

му-ахтарыв иш оътгермек;

— авуздан яда язып адамны къылыгъы булан байлавлу текстлер тизмек,

масала, къонакълай чакъырыв, тилев, баракалла билдирип.

Низамлашдырыв универсал охув ғыаракатлары:

— охувну мурадын англап, охулған текстни эсинде сакъламакъ, салынған масъаланы тергемек;

— авуздан охулған текстге оъзюню тюшюнювюн къыйматламакъ;

— охув булан байлавлу ғыаракатланы, натижаланы тергемек, тарыкъ за-

манда юрюлеген ғыаракатланы тюзлемек;

— муаллимни кѐмеклиги булан адабият булан байлавлу масъалаланы че-

чивде ғыаракатларын гелишдишив.

Бирче иш гѐрюв (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишлерде ортакъчылыкъ этмек: ёлбашчы ғысапда да,

ирия ғысапда да татывлукъда ва тенгликде иш гѐрмек;

— авуз яратывчулукъ ва адабият асарланы роллагъа гѐре охуйгъанда, оъзюню ролун билмек, шо ролну текстни аслу мурадына гѐре не къайдада ой-

нама герекни англамакъ;

— бирче юрюлеген ишлерде бирев биревге кѐмек этмек, оъзюне буюрул-

ған ишни ашив ытгенмек, ортакъ ишге этген оъзюню къошумун къыйматлап

билмек.

**БАШЛАПГЫ КЛАСЛАРДА «КЪУМУКЪ АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТ-
НИ УЪЙРЕНИВДЕ ОХУВЧУЛАР ЕТИШМЕ ГЕРЕКЛИ
ПЛАНЛАШДЫРЫЛГЪАН ГЪАСИЛЛЕРИ
ЭНЧИЛИ ГЪАСИЛЛЕРИ**

(личностные результаты)

Башлапгы класларда «Къумукъ адабият» предметни уъйренивде охувчулар етишме герекли планлашдырылгъан гъасиллери тарбиялав гъаракаты булан

байлавлукъда юрюле, неге тюгюл олар охувчуну оъсюв барышын оъзю-оъзюн

оъсдюрюв мердешлерин теренлешдире. Энчилик гъасиллери предметни уъйре-

нивде жамият гъаракатлары, аралыкълары, нормалары булан, охувчуланы оъз

Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) къыйматлы къаравун болдурув, оланы

ватандаш бирлигин тарбиялав булан тыгъыс байлавлу.

Башлапгъы класларда ана тилни уыйренивде охувчулар етишме герекли энчили гъасиллер шулардыр:

ватандаш-патриотлукъ тарбиялав:

— оъз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) охувчуланы кыйматлы къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав; Ватанны сююв, абур-

лав, оъзюню миллетине амин болув, анадаш топурагъыбыз Къумукътюзге бакъгъан сююв гыслени тарбиялав ва патриот гыслерин гючлендирив;

— охувчуланы анадаш халкъыбызгъа ва оъзге халкълагъа бакъгъан сюювюн артдырыв; намус, эдеп, кыйлыкъ булан байлавлу гыслерин артдырыв,

жаваплыкъны, ватандашлыкъны ва патриотлукъну болдурув; охувчуланы эсте-

тика гъакъылын оъсдюрюв; экология культурасын яратыв

— жамиятда юрюлеген яшав-туруш гьалланы бидирив; дюньягъа тюз къаравларын яратыв; къувунлу гьалларда оъзюн тутуп ва башгъалагъа зиян болмайгъан гьалда иш гёрме уыйретив;

— загьматгъа тюз къаравну, жамият борчну кютме гъазирликни, намуслукъну, адамланы ишлерин ва хасиятларын тюз багъалавну ёлларын сездирив;

ругъ ва эдеп-кыйлыкъ тарбиялав:

— халкъыбызны ругъ байлыкъларындан пайдаланма уыйретив; гъалиги замангъы агъамиятлы масъалаланы ичинде баш алып болмагъа уыйретив; гъар

адамгъа тюз ярашып, ону яшав сынавларына гёре озтёречелигин, яшавгъа

озтёрече къаравун тюз англав;

— эдеп-инсап, къылыкъ-тарбия, адамгъа языкъсыныв, уллугъа абур, сый, гъюрмет этив хасиятланы тарбиялав; яшав гъалланы тюз англамагъа, оланы

агъамиятын, себеплерин, бир-бири булангъы байлавлугъун гёрсетив;

— адабият асарланы игитлерини асил хасиятларына асасланып охувчуланы патриот ругъда тарбиялав; бизин адатларыбызны, къумукъ халкъгъа хас бо-

лагъан къылыкъланы, хасиятланы асырап, аяп, озлени хас кююнде юрютмеге

ва сакъламагъа уыйретив;

Эстетика тарбиялав:

— охувчуланы чебер эстетика озювюне тийишли шартлар болдурув, оланы яратывчулукъ бажарывлукъларын оздюрюв; адамдагъы, айлана табиат-

дагъы аривлюкню, гёзелликни гёрме, ону сезме, гъис этме уыйретив.

— текстни, асарны чебер охуйгъанда сакъланма герек къайдаларын, ола-

ны эстетика янын сезмеге уыйретив; гьар адабият асарында ва кьумукъланы

авуз яратывчулугъунда ативлюкню, чеберликни алааматлары гьис этме уыйре-

тив.

— чебер асарлагъа, чебер сёйлевге эстетика якъдан багъа берме, оланы чебер алааматларын аян этме уыйретив; бизин адатларыбызны, кьумукъ хал-

къгъа ва оьзге халкълагъа хас болагъан кьылыкъланы, адатланы, хасиятланы

асырап, аяп, оьзлени хас кююнде юрютмеге ва сакъламагъа уыйретив.

савлукъ сакълав тарбиялав:

— савлукъгъа, кьаркъарагъа пайдалы ва савлукъгъа кьоркъучсуз гьаракатлагъа етишмекни тарбиялав

— кьаркъара савлугъун ва ругъ савлугъун аяп сакълама уыйретив.

загъмат тарбия:

— яшлыкъ загъматда чыныгъагъанын англатып, яшавдан ва чебер асарлардан мисаллар гелтирип, охувчуланы гьар тюрлю загъмат мердешлеге, гелти-

рив

— охувчуланы иштагъын тартагъан мердешли саниятлагъа кьуршав.

экология тарбия:

— яшланы табиатны сакълав ва кьорув ругъда тарбилав, табиатны кьоруп

сакълавну гъакъында да адабият асарлагъа асасланып англатыв ишлер юрютмек;

— табиатны суратлайгъан текстлени гечегенде айлана табиатдагъы аживлюкню, гёзелликни гёрме, сезме, гъис этме уыйретив;

— табиатны тазалыгъын болдурма, огъар зарал гелтиреген гъаракатлардан сакъланмагъа уыйретив;

илму-ахтарыв билимин кыйматлав:

— дюньяны гёрюнюшюн суратлайгъан башлапгъы илму англавларын, шолай да тилни системасы булан байлавлу англавларын теренлешдири;

— яшланы теренден ойлашдырагъан масъалалагъа тергевюн бакъдырып, оланы озъбашына илму-ахтарыв ишлер юрютме бажарывчулугъун теренлешди-

римек;

МЕТАПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Башлапгъы класларда «Къумукъ адабият» предметни уыйренинде охувчулар етишме герекли метапредметлик гъасиллери шулардыр:

Аслу логика гъаракатлары:

— темасы бир, тек башгъа-башгъа жанрларда язылгъан асарланы тенгleshдирмек, тематикасы башгъа, тек бир жанргъа гиреген текстлени тенгleshдирмек;

— чебер асарланы темасына, аслу маънасына, къайсы жанргъа гирегенине гёре тенгleshдирмек; асарны ону автору булан нисбатлашдырмакъ;

— асарланы бир бири булан тенглешдирмек учун кюрчю белгилерин токъташдырмакъ;

— асарланы жанрлагъа, тайпаларына (жураларына) ва авторлагъа гёре айырмакъ;

— текстлени тюрлюлерин тенглешдирип (хабарлав, суратлав ва ойлашыв текстлер);

— тизими бузулгъан агъвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, аннотация языв

— охув масъаланы чечегенде маълуматлар азлыкъ этегенни гъис этип, янгы къошум маълуматлар гелтирип билмек.

Аслу илму-ахтарыв гъаракатлар:

— муаллимни кёмеклиги булан илму-ахтарыв ишни мурадын билмек;

белгили бир гъалны тувдурагъан шартланы гелишин билмек;

— масъаланы чечеген бир нече вариантларын тенглешдирип, олардан лап да къыйышагъан вариантын англатып бажармакъ (алдано къ берилген белгилеге

гёре);

— алдано къ берилген плангъа гёре гиччирек илму-ахтарыв иш оьтгермек:

ахтарагъан объектни хас белгилерин, оланы бир-бири булангъы байлавлугъун

токът ашдырмакъ;

— натижалар чыгъармакъ, оьзю оьтгерген ахтарыв ишлегге гёре далиллер

гелтирип толумлашдырмакъ (бёлюклеге бёлюп, тенгleshдирип);

— уллулагъа сорап, оланы да къуршап, проект иш оьтгермек;

— гъаракатланы, гъалланы оьсювюн, оланы натижаларын прогноз этмек;

Информацияны уьстюнде ишлев:

— герек-тарыкъ кюрчю материалланы (источниклени) табып бажармакъ,

масала, талап этилеген информациягъа гёре сёзлюклени къоллап бажармакъ;

— сёзлюклени, охув китапланы къоллап тюз ва тюз тюзюл информацияны айырып билмек;

— муаллимни, уллуланы, ата-ананны кемеклиги булан сёзлени язылышы, айтылышы, этилиши, оланы маъналары гъакъында къоркъунчсуз чараланы гёрюп, информация тапмагъа уьйренмек;

— салынгъан охув масъалагъа гёре языв ва авуз текстлер гелтирип бажармакъ, оьзю тил масалаларына багъышлангъан шолай таблицалар ва схемалар

этип бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай гъакълашыв универсал охув гъаракатланы болдурма герек:

Гъакълашыв:

— оьзюню ойларын ва гъислерин языв тилде яда авуздан салынгъан муратгъа ва белгили бир ситуациягъа гёре тюз къуруп ва англатып болмакъ;

— сёйлевчюге гъюрметли кюйде янашып, диалогда ва эришивлю

масъаланы арагъа салып ойлашагъанда оъзюню тюз ёлда тутуп
бажармакъ;

— ойлар, пикрулар, къаравлар рас гелмей, бир нече тюрлю болма
ярайгъанны англамакъ;

— пикруларын, ойларын башгъалар булангъы аралыкъда сёйлевню кы-
лыкъ къайдаларындан тайышмай айтмакъ;

— авуз ва языв тиллерде ситуациягъа гёре текстлер тизип билмек (су-
ратлав, ойлашыв ва хабарлав)

— оъзю яда биревлер булан бирче этген илму-ахтарыв ишни натижасын
чыгъарып гиччирек докладлар этип бажармакъ

— этеген докладына гёре суратлар, слайдлар этип, оланы къоллап бажар-
макъ.

— оъзгелени сёйлевюне янашып тынглап ва сёйлеп бажармакъ, сёйлене-
ген затны англамакъ, сёйлевде къолланагъан янгы сёзлени эсде
сакъламакъ ва

сёйлев чеберликни гыс этмек;

— текстни чебер охуп, текстге сораулар салып ва ону авуздан хабарлап
билмек;

— гъакълашывда монологну, диалогну герекли ерде тюз къоллап бажар-
макъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай низамлав универсал
охув гъаракатланы болдурма герек:

— натижа чыгъармакъ учун оъзю оъзюню ишин салынгъан масъалагъа гёре планлашдырып бажармакъ;

— этме герек ишлени низамлы, системалы кюйде оьтгермек.

— тюзевлю, онглу ва тюзевсюз, онгсуз этилген охув ишлени себебин токъташдырып, исбат этип бажармакъ;

— оъзюню охув гъаракатларын оъзюню классында охуйгъан яшланы гъаракатлары булан тенгleshдирип, оланы берилген белгилеге, оьлчевлеге гёре

тюз къыйматлап бажармакъ;

Бирче гъаракат гёрюв:

— охув масъалаланы чечивде салынгъан аз заманны ичинде яда узакъ заманны ичинде этилме герек ишлени чечмек учун гъаракат этмек;

— бирче юрюлежек ишлени мурадын англап, ортакъ ишни планлашдырып, сёйлешип, арагъа салып ойлашып салынгъан муратгъа етишмек учун къаст этмек;

— башчылыкъ этме, тапшурувланы кютме, ирия болма, давлaшыв, тюртюшюв масъалаланы чечмеге гъазир болмакъ;

— оъзюне тапшурулгъан жаваплы ишни кютме гъазир турмакъ;

— ортакъ ишге оъзю этген кьoшумну къыйматлап билмек;

— берилген уьлгюге гёре ортакъ проектлени оьтгерме гъазир болмакъ.

ПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Охув йылны ахырына 3-нчю класны охувчусу уыйренежек:

— авуз яратывчулукъну ва чебер адабиятны халкъны культурасын ва тарихин уыйренивде уллу агъамияты барны билмек, фольклорда ва чебер асар-

ларда халкъны бырынгъы заманлардан берли гъар адам таза ва гъалал къы-

лыкълы болма, яманлыкълны гери урма, яхшылыкъланы байракъ этип алма ча-

къырагъан ата-бабаларыбызны фольклорунда оьзден къылыкълар, адилли ва

инсаплы тарбия инг аслу ерни тутагъанны билме;

— текстни дарсны мурадына гёре ичинден яда къычырып охума, тюрлю-тюрлю охувланы къоллама (ахтарыв, таныш болув, айырыв, тергевлю);

— текстлердеги сёзлени къутгъармай, бувунлагъа гёре ва савлай, оланы ичиндеги гъарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз охумакъ, гич-

чирек проза ва шиъру текстлени чебер охумакъ (къыйматлар салынмай; бир

минутну ичинде охулгъан сёзлени къадары 60-дан аз болмасын);

— китапдагъы тематикагъа гёре 4 шиъруну гёнгюнден уыйренмек;

— чебер асарны тюшюнюв (познавательный) текстден айырып билме;

— проза ва шиъру къайдада язылгъан текстлени айырып билме: шиъру

къайдада язылгъан текстни аслу белгилерин айырып билме;

— охугъан текстни маънасын англап, шо текст къайсы жанргъа гирегенни

англатма: охув ва чебер текстлеге соравлар салма;

— фольклорну чебер адабиятны жанрларын, оланы башгъалыкъларын

билмек (ёммакъ, чечеген ёммакъ, айтывлар ва аталар сёзлери, халкъ
йырлар,

хабар, адабият ёммакъ ва ш.б.);

— текстни анализ этмеге уйренмек: текстни темасы, къайсы жанргъа ги-
регени, агъвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, асарны игити, ону
кел-

пети, хасиятлары, текстни маънасына гёре соравлар салыв, ону чеберлик
ала-

матларын гёрсетив, белгиленген эпизодну текстден табыв, агъвалатланы
бир-

бири булангъы байлавлугъун гёрсетмек; текстни планын тизмек (соравлу,
ат-

лыкъ ва цитатлы), гезиги бузулгъан планны тюзлемек ва
толумлашдырмакъ;

— асарны игитин суратламакъ, ону хасиятларына къыймат бермек, асар-
ны игитлерин тенгleshдирмек учун бир кюрчю болагъан белгини табып,
шогъар

гёре оланы хасиятларын, гъаракатчылыкъ ишлерин тенгleshдирмек;

— асарны авторун ва ону асарыны игитлерин айырма, авторну оъзюню

игитине, ону ишлерине къаравун билме, игитни суратлайгъанда яда табиатны

суратлайгъанда автор къоллайгъан чебер аламатланы тапма (портрет), — маъналары четим тиеген сёзлени, тувра ва гёчюм маънадагъы сёзлени текстден табып, оланы маъналарын сёзлюклени кёмеклиги булан ачыкъ этмек;

автор къоллайгъан чебер аламатланы (тенгleshдиpивлер, эпитетлер) гёрсетме;

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын билмек: авуз яратыв-чулукъ тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, ха-

бар, шиъру, тенгleshдиpив, эпитет), оланы англап къоллама;

30

— охулгъан текстни анализ этивде ортакъчылыкъ этмек: орфоэпия ва пунктуация къайдаларын сакълап монологлу ва диалоглу текстлер тизмек, со-

равлар салмагъа билмек;

— текстни хабар этип айтма: авуздан, толу кюйде, айырып, бетин алышдырып, уьчюнчю бетде ва ш.б.;

— текстни анализин этегенде ону хас аламатларына къарап, сёйлевню тюрлю-тюрлю жураларын къоллама (хабарлав, суратлав, ойлашыв);

— тийишли интонацияны сакълап роллагъа гёре охума, асарны бир гесегин сагънагъа салып ойнама;

- читать по ролям с соблюдением норм произношения, инсценировать небольшие эпизоды из произведения;
- охулгъан текстни маънасын сакълап, 8-ге ювукъ жумла язма, оъзю язгъан текстни тергеп, тюзлеме;
- охулгъан асарны къыйматлап отзыйв язма;
- текстлер язма: ошашлы текст, суратгъа гёре текст, башлангъан текстни давам этив;
- китапны элементлерин къоллама (жылты, ичделиги, аннотациясы, баш сёзю, суратлары, къошум материаллары);
- библиотекадан тарыкъ китапны сайлап алма, огъар аннотация язма;
- къошум маълуматланы башгъа китаплардан яда Интернетден табып, олар булан пайдаланма;
- охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гъасиллер чыгъармагъа (4-5 жумла);

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТНИ ТЕМАТИКА ПЛАНЛАШДЫРЫВ

Тематика планлашдырылыв йыллагъа гёре берилген, онда темалагъа гёре сагъатлар гёрсетилген.

Сагъатланы ва темаланы гезигин муаллим оъзюню къаравуна гёре алышдырып бола.

№	Тема уроков Дарсны темасы.	Часы сагъат	Дата		Д/З
			По плану	По факту	
1.	А.Акаев «Родной язык».Материнский язык. Ата тильден балагъа. Анна тил.	1	04.09. 2024	04.09. 2024	
2.	И.Керимов «Бунт ласточек». Ш.Алишева « Потому что». «Неге тюгюль» «Къарлыгъачланы къувуну»	1	11.09	11.09	
3.	К. Казимов « Летний день» .Осень. Осенью. « Бир яз гюню». Гюз. Гюзде.	1	18.09	18.09	
4.	В парке. М. Атабаев. Паркда.	1	25.09	25.09	
5.	П.Абдулкеримова «Слезы». «Гёзьяшлар»	1	02.10	02.10	
6.	Кто тебя научил?. Родной язык. Сагъа тил ким уйретди? Ана тилим.	1	09.10	09.10	
7.	Доброе сердце. Ш.Альбериев. Рагъмулу юрек.	1	16.10	16.10	
8.	Дикий сад. М.Османов Агъачлыкъда емиш бав.	1	23.10	23.10	
9.	Чайка. М.Атабаев. Чайка.	1	30.10	30.10	
10.	Из жизни животных. Из жизни птиц.	1	13.11	13.11	

	«Къушланы яшавундан» «Гъайванланы яшавундан»				
11.	Невидимый великан. Лейла и капуста. Гёрюнмейген дев. Лайла ва къапуста.	1	20.11	20.11	
12.	После уроков. М.Сатиев. Дарслардан сонг.	1	27.11	27.11	
13.	Странная драка. Рисунок солнца. Тамаша ябушув. Гюнню сураты.	1	04.12	04.12	
14.	Зимнее утро. Как нашлись сани. Къыш эртени. Чана табулгъан кюй.	1	11.12	11.12	
15.	Мама. Воробей просит гнездо. Ана. Къарапай уя тилей.	1	18.12	18.12	
16.	Герои. Ради родины. Батырлар. Ватан учун.	1	25.12	25.12	
17.	Три ордена. Первое письмо. Уьч орден. Биринси кагъыз.	1	15.01. 2025		
18.	Весна. Раннее утро. Язбаш. Тангда.	1	22.01		
19.	Я проиграл. К. Абуков. Мен утдурдум.	1	29.01		
20.	Татам и золотые часы. Как кошка мылы лицо. Татам ва алтын сагъат. Бети боялгъан мишик.	1	05.02		

21.	Почему поют птицы? Начало четырёх рек Къушлар неге сарнай? Дерт къойсувну анасы.	1	12.02		
22.	Кумыкский край. Наша дружба. Къумукъ элим. Бизин дослукъ.	1	19.02		
23.	Мой Дагестан. Дружба. Дагъыстаным. Дослукъ.	1	26.02		
24.	Май. Дети и май. Ш-Х. Алишиев Май геле. Яшлар ва май	1	05.03		
25.	Первый флаг.Г. Анвар. Бизин ал байракъ.	1	12.03		
26.	Ш.Альбериев «Лекарство которое не продается». «Сатылмайгъан дарман»	1	19.03		
27.	А. Гамидов «Мама». «Ана»	1	02.04		
28.	Г. Давудов «Новый год»» « «Янгы йылны гечеси»	1	09.04		
29.	Г. Анвар «Новогодняя ночь» Янгы йыл гелегенде»	1	16.04		
30.	Сказка «Как разделили гуся». Лиса и курапатка. Честная дележка. «Хангъа къазланы пайлагъан Къалавну хабары». Тюлкю ва къыртавукъ. Тенг пайлав.	1	23.04		

31.	Добрая девушка.Р. Устарханова. Рагьмулу къыз.	1	30.04		
32.	Свадебные песни. Той сарынлар.	1	07.05		
33.	Загадки. Чечеген ёммакълар.	1	14.05		
34	Такрарлав	1	21.05		

